

merskega kasača in prirejanja kasaških dirk popelje na sprehod po Muzeju ljutomerskega kasača, za odprtje katerega je zaslužen Kasaški klub Ljutomer. Kot pravi, so s projektom muzeja želeli Ljutomer in Ljutomerskega kasača umestiti na zemljevid evropske športne kulturne dediščine, zasnovan pa je tako, da povezuje arhivistiko, informatiko, muzeologijo in etnologijo.

Kako je biti jud v Mariboru in Lendavi, se sprašuje Marjan Toš. Govora je o široko zastavljenem projektu o dunajski judovski identiteti iz zornega kota znanega fotografa Petra Rigauda, o avtorsko zasnovani razstavi z naslovom *Biti Jud*, ki je bila najprej na ogled v mariborski Sinagogi, nato pa so jo preselili še v Lendavo, v predverje tamkajšnjega Doma kulture.

Sledi pet poročil Franca Kuzmiča, in sicer najprej predstavi *Knjigo o radgonskem kotu*, v kateri avtorica Andrea Haberl Zemljič raziše in prikaže stanje slovenskega jezika štajerskih Slovencev v Radgonskem kotu. Delo, ki je razdeljeno na uvod in štiri sklope, ki prikazujejo Radgono z domala vseh področij v preteklosti in sedanjosti, je nedvomno osnova za razumevanje položaja Slovencev v avstrijski zvezni deželi Štajerski.

Zatem se je Kuzmič lotil slovnice prekmurskega jezika, ki jo je leta 1942 pripravil dr. Avgust Pavel. Dolga leta je slovnica ostala v rokopisu, leta 2013 pa jo je Marija Bajzek Lukač iz madžarskega jezika prevedla v slovenski knjižni jezik, in sicer tako, da je na levi strani ohranjen izvirnik, na desni pa ustrezen slovenski prevod. Na koncu pa so dodane še razprave in zapisi različnih znanstvenikov in dobrih poznavalcev prekmurskega jezika.

V nadaljevanju se Kuzmič dotakne faksimil *Zgodb vogerszkoga králesztva*, ki jih je izdal KUD Jožef Košič Bogojina. Delo je napisal duhovnik in prekmurski pisec Jožef Košič leta 1848, in sicer, kot se domneva, naj bi pri pisanju tega dela uporabljal Krempljeve *Dogodivščine štajerske zemlje* (1845) kot tudi druge razne učbenike in madžarske zgodovinske knjige.

Kuzmič opozarja na še dvojne faksimil, na *Faksimile molitvenika Kniga molitvena* in na *Malo Biblio z-kejpami*. Pri prvi gre za Knigo molitveno iz leta 1783, ki jo je pripravil Mikloš Kuzmič (1737–1804) za župnike in vernike Slovenske okrogline. Avtor Male Biblije pa je Jozsef Gerely (1871–1915), ki jo je na Ivanocyjevo prošnjo prevedel Peter Kolar (1855–1907), tedanji kaplan v Turnišču. Prvič je v prekmurščini izšla leta 1897 in drugič, nekoliko spremenjena in izpopolnjena, leta 1898.

Zadnji dve poročili oziroma oceni je pripravil že omenjeni Marjan Toš, ki predstavi in ovrednoti vsebino dveh del Ota Lutharja. Prva je *Dežela senc (spomin na izgon in izginotje judovske skupnosti v Prekmurju)*, ki jo je Luthar pripravil v sodelovanju z Martinom Pogačarjem, gre pa za publikacijo z izjemno sporočilno vrednostjo in vsemi lastnostmi dobrega učnega pripomočka za poučevanje in spominjanje o holokav-

stu. Kot skuša ta publikacija odgovoriti na vprašanje, zakaj se je zgodil eden najbolj žalostnih prizorov človeške zgodovine, tako drugo delo z naslovom *Porobovih spomina*, ki je prijetna obogatitev slovenskega zgodovinopisja, na zgodovinskih izhodiščih na podlagi najnovejših ugotovitev gradi razmišljanja o uničenju prekmurske judovske skupnosti v tragediji holokavsta.

Zbornik zaokroža bibliografija slovenskega filozofa Franceta Vebra (1890–1975) z dodanimi deli drugih o filozofu Vebri, kar je zbral Franc Kuzmič.

Izbor besedil v *Zborniku soboškega muzeja* 20–21 vabi k branju vse, ki jih zanimajo manj znani izseki iz pomurske preteklosti, iz pokrajine, ki je še vedno najbolj odmaknjena in med najmanj poznanimi v Sloveniji. Prispevki, ki so jih pripravili avtorji iz različnih ustanov in različnih poklicev, tudi številni mladi avtorji, iz različnih zornih kotov podajajo bogastvo pomurske kulturne dediščine ter jo tako približujejo ne le lokalnemu prebivalstvu, ampak tudi širši bralni publiki.

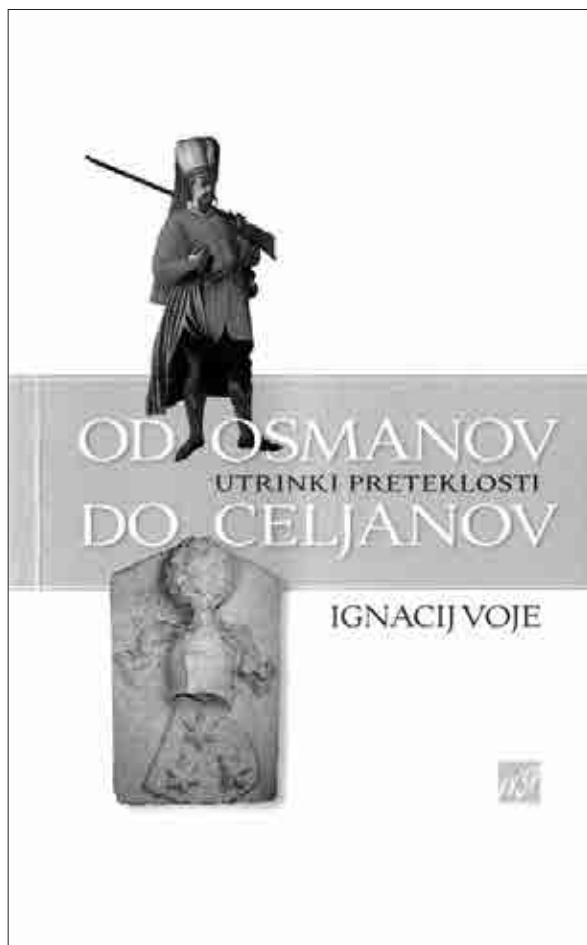
Klaudija Sedar

Ignacij Voje: Od Osmanov do Celjanov. Utrinki preteklosti. Celje: Celjska Mohorjeva družba, 2014, 222 strani.

Ignacij Voje, upokojeni dolgoletni profesor na oddelku za zgodovino ljubljanske filozofske fakultete, nas je skoraj natanko ob svoji 88-letnici presenetil z novo monografijo, ki nekako zaokrožuje njegovo večdesetletno sodelovanje z najstarejšo slovensko založbo. Kot je v spremni besedi jedrnat zapisal njegov naslednik Vasko Simoniti, za prijazno in enostavno napisanimi zgodovinskimi črticami dejansko stoji zgodovina balkanskega vrtljaka nasprotujočih si strasti in sil. V knjigo povezana besedila, razdeljena v tri tematske sklope, se večidel res nanašajo na zgodovino zahodnega Balkana v dobi osmanske zasedbe, vendar je v njih v znatni meri zastopan tudi slovenski prostor, ne le s Celjskimi in prek turške nevarnosti v najširšem pomenu besede, temveč ne nazadnje z vsebinami, ki na videz nimajo veliko skupnega z naslovom monografije, zato pa pričajo o avtorju in njegovi življenjski in poklicni poti. Takšni so prikaz gradnje pravoslavne cerkve v njegovi rodni Ljubljani, ko je bil še otrok, izpiski iz župnijske kronike na Žusmu, ki jo je v začetku 20. stoletja pisal njegov stari stric duhovnik, ter izjemno dragoceno pričevanje o tem, kako je mladi študent Ignacij Voje leta 1951 sodeloval pri reševanju dediščine celovške Mohorjeve družbe, matere Celjske Mohorjeve, pri kateri je knjiga izšla.

Tako je upravičen in posrečeno izbran podnaslov monografije *Utrinki preteklosti*. Utrinke minulih

obdobje avtor, če je le mogoče, povezuje s sedanjo-stjo in iz »mrtvih« papirjev in drugih materialnih ostalin preteklosti izvablja njene »žive« duhove. Po obsegu sta zelo uravnotežena prvi in drugi tematski sklop, vsak s po devetimi samostojnimi »zgodbami«. V prvem, naslovljenem kot Zgodovinske črtice, nas avtor popelje od ljudskega izročila, denimo o turškem zvonjenju, človeški iznajdljivosti in rešitvah iz turškega ujetništva, prek religiozne poante, povezane z Marijinim češčenjem, do trdnih zgodovinskih dejstev, kot so tista, ki so dala podlago za »mit« o Juriju Kozjaku, o slovenskim deželam najbližjih resničnih gusarjih z Jadranskega morja prek romanj Celjskih grofov, opisa Sarajeva izpod peresa potopiscev 17. stoletja in končno do tega, kako so v začetku 19. stoletja v slovenskih železarnah izdelovali orožje za prvi srbski upor. V drugem sklopu z naslovom Umetnostnozgodovinski utrinki profesor Voje bralca popelje po izbranih umetnostnozgodovinskih spomenikih nekdanje skupne južnoslovanske države od Skopja na jugu, Gorenjske na severu, jadranske obale na zahodu in srbskih samostanov na vzhodu. Nazoren sprehod skozi čas po Starem Baru, skopski cerkvi sv. Spasa, angelskih podobah v različnih pokrajinah, po renesančni šibenski katedrali in drugod odraža močno osebno noto, saj je v njenem znamenju tudi

nastal. Tesno je namreč povezan s profesorjevimi dožitji na zasebnih in študentskih ekskurzijah, zlasti v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja, pri čemer sega časovni lok vse do današnjega časa, upoštevaje številne spremembe, ki so jih povzročili zob časa in človeški dejavnik, zadnji tako v negativnem kot v pozitivnem pogledu. Avtor med drugim poveže arheološka odkritja zadnjih desetletij z najstarejšim načrtom Ljubljane, ki ga je datiral v čas kmalu po letu 1560.

Kot bi se hotel iz sodobnega popotnika prestaviti v kožo predhodnika, Ignacij Voje tretji sklop Arhivske beležke uvede prav s potopisom rojaka Benedikta Kuripečiča po Balkanu leta 1530, nato pa z že omenjenima črticama o žusemski župnijski kroniki in ekskurziji na avstrijsko Koroško sklene pripoved v prvi osebi, s spomini na neprijazne čase železne zaves na Karavankah pred dobrimi šestimi desetletji.

Knjiga je napisana za širok krog bralcev, primerna je celo za osnovnošolsko mladino in bo lahko s svojo razumljivo poljudno ubeseditvijo nagovorila tudi tiste, ki jim zgodovina sicer ni blizu. Morda še prav posebej te. Glede na njen namen bi ob morebitnem ponatisu kazalo dodati zemljevid z vrisanimi kraji in pokrajinami, o katerih teče beseda, za one pa, ki imajo zgodovino vendarle nekoliko rajši od večine, bi bil koristen seznam najpomembnejše literature. Kakor koli, ni se bati, da Vojetova prikupno napisana monografija ne bi ostala uporabno, koristno in zanimivo branje tudi tedaj, ko bodo današnji osnovnošolci dosegli profesorjeva častitljiva leta. Avtorju profesorju Vojetu gre zato zaželeto še na mnoga plodna leta, v pričakovanju, da bo kmalu spet našel čas za kakšno podobno monografsko delo ob siceršnjem znanstvenem delu, ki ga prav tako še vedno zaposluje ter ohranja pri življenjskih in intelektualnih močeh.

Boris Golec

Dušan Kos: Valvasor, kuharica Ana in težave z duhom gospe Gallenberg: o prikazovanju duhov in reševanju nesrečnih duš na Slovenskem v zgodnjem novem veku ter o spiritističnih zgodbah Janeza Vajkarda Valvasorja. Ljubljana: ZAL, 2013, 174 strani.

Priznani zgodovinar Dušan Kos, zaposlen na Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa ZRC SAZU, je v preteklosti že nekajkrat presenetil in razveselil slovensko strokovno srenjo ter drugo zainteresirano javnost z objavo rezultatov raziskovanja nekoliko starejše slovenske zgodovine. Po eni strani njegova dela odpirajo nove poglede ali možnosti zgodovinskih raziskav, po drugi strani pa je njegov slog pisanja tako